

บทที่ 3

แอกติวิตีรังสี กฎการสลายตัว ครึ่งชีวิตและสถิติทางรังสี

ดังได้กล่าวแล้วนิวไคลด์รังสีไม่มีความคงตัว และสลายตัวกลายเป็นนิวไคลด์อื่นตามขบวนการต่าง ๆ สิ่งที่น่าสนใจคือ อัตราการสลายตัวของแต่ละนิวไคลด์รังสีมีค่าเท่าใด? แต่ละนิวไคลด์รังสีจะสลายตัวในอัตราเดียวกันหรือไม่? และหลังจากนั้นจะมีอะตอมกัมมันตภาพรังสีเหลืออยู่มากน้อยเพียงใดในช่วงเวลาหนึ่ง การตอบคำถามตลอดจนความกระจ่างในส่วนที่เกี่ยวข้องจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

คำจำกัดความของแอกติวิตีรังสีและหน่วยที่ใช้ในการวัด

ปริมาณการสลายตัวของกัมมันตภาพรังสีต่อหน่วยเวลา กำหนดเป็นอัตราการสลายตัวของกัมมันตภาพของนิวไคลด์รังสี ตัวอย่างเช่น ในช่วงเวลาที่กำหนดช่วงหนึ่ง เก็บอะตอมของนิวไคลด์รังสีไว้ 1,000 อะตอม และภายในระยะเวลา 5 วินาทีต่อมา มีการสลายตัวของอะตอมไป 50 อะตอม ดังนั้น แอกติวิตีของตัวอย่างนี้คือ $50/5 = 10$ การสลายตัวต่อวินาที (disintegration/second) หรือเขียนย่อเป็น dis/sec เพื่อที่จะเขียนอธิบายในพจน์ทางคณิตศาสตร์ มีการกำหนดค่าต่าง ๆ ดังนี้

N_t = จำนวนอะตอมแอกติวิตีรังสี ณ เวลา t ใด ๆ

dN_t = จำนวนอะตอมกัมมันตภาพรังสีที่สลายตัวในช่วงเวลาสั้น ๆ dt

R_t = กัมมันตภาพรังสีของสารตัวอย่าง

$$R_t = -\frac{dN_t}{dt} \quad (1)$$

เครื่องหมายลบในสมการ (1) หมายถึงอะตอมกัมมันตภาพรังสีลดปริมาณลงเรื่อย ๆ ตามระยะเวลาที่ผ่านไป

ปัจจุบันหน่วยที่ใช้ในการกำหนดปริมาณแอกติวิตีรังสีคือ คูรี (curie) หรือเขียนย่อเป็น Ci เพื่อเป็นเกียรติแก่มาดามคูรี ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกงานด้านนี้ และได้กำหนดให้ 1 คูรี เป็นจำนวนกัมมันตภาพรังสีซึ่งสลายตัวในอัตรา 3.7×10^{10} dis/sec เนื่องจากคูรีเป็นหน่วยใหญ่ จึงได้มีการกำหนดหน่วยย่อยของคูรีดังนี้

คูรี (Ci) = 3.7×10^{10} dis/sec

มิลลิคูรี (mCi) = $10^{-3} \times Ci = 3.7 \times 10^7$ dis/sec

ไมโครคูรี (μCi) = $10^{-6} \times Ci = 3.7 \times 10^4$ dis/sec

นาโนคูรี (nCi) = $10^{-9} \times Ci = 3.7 \times 10$ dis/sec

พิโกคูรี (pCi) = $10^{-12} \times Ci = 3.7 \times 10^{-2}$ dis/sec

อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดหน่วยที่เล็กกว่าคูรีอีกคือ เบกเคอเรล (Becquerel) หรือ Bq โดย 1 เบกเคอเรล เป็นแอกติวิตีรังสีของสารตัวอย่างซึ่งสลายตัวในอัตรา 1 dis/sec ความสัมพันธ์ของคูรีและเบกเคอเรลเขียนได้ดังนี้

$$1 \text{ Bq} = 1 \text{ dis/sec} = 27.03 \times 10^{-12} \text{ Ci} = 27.03 \text{ pCi}$$

ซึ่งเบกเคอเรลเป็นหน่วยที่เล็กมาก ในงานเวชศาสตร์นิวเคลียร์มักต้องใช้หน่วยเป็นกิโลเบกเคอเรล (KBq) เมกะเบกเคอเรล (MBq) และอาจเป็นจิกะเบกเคอเรล (GBq)
ความสัมพันธ์ของหน่วยแอกติวิตีรังสีทั้งสองมีดังนี้

$$\text{กิโลเบกเคอเรล (KBq)} = 10^3 \text{ Bq} = 27.03 \text{ nCi}$$

$$\text{เมกะเบกเคอเรล (MBq)} = 10^6 \text{ Bq} = 27.03 \text{ } \mu\text{Ci}$$

$$\text{จิกะเบกเคอเรล (GBq)} = 10^9 \text{ Bq} = 27.03 \text{ mCi}$$

เบกเคอเรลเป็นหน่วยระบบสากล หรือ หน่วย SI ซึ่งปัจจุบันได้มีการใช้หน่วยนี้แทนหน่วยเดิม (คูรี)

กฎการสลายตัว

แอกติวิตีรังสีของสารตัวอย่าง (R_t) ณ เวลา t ขึ้นอยู่กับ

1. จำนวนอะตอมกัมมันตภาพ (N_t) ที่มีอยู่ขณะนั้น
2. ค่าคงที่ของการสลายตัว (λ) ซึ่งเป็นลักษณะสมบัติของนิวไคลด์รังสี

ได้มีการให้คำจำกัดความของค่าคงที่ของการสลายตัวว่า คือโอกาสของการสลายตัวในหน่วยเวลาของอะตอมเดียว ดังนั้น ถ้าเป็นเวลา t และปรากฏมีอะตอมกัมมันตภาพรังสีจำนวน N_t สามารถเขียนความสัมพันธ์ตามข้อสมมุติฐานทั้งสองดังกล่าว (ข้อ 1. และ 2.) ได้ดังนี้

$$R_t = \lambda \cdot N_t \quad (2)$$

จากสมการ (2) เห็นได้ว่า อะตอมกัมมันตภาพรังสีที่มีค่า λ ต่างกัน จะต้องแปรค่า N_t เพื่อให้ได้ R_t ค่าเดิม ตัวอย่างเช่น ^{99m}Tc มีความแรงแอกติวิตีรังสี 1 mCi จะมีปริมาณอะตอมรังสีต่างจากของ ^{131}I ที่มีความแรงขนาดเดียวกัน (คือ 1 mCi) ดังกล่าวนี้นี้เป็นจริงเนื่องจากผลการศึกษารายงานว่า ^{99m}Tc มีค่า $\lambda = 3.2 \times 10^{-5}/\text{sec}$ และ ^{131}I มีค่า $\lambda = 10^{-6}/\text{sec}$ ซึ่งสามารถคำนวณหาจำนวนอะตอมรังสีของแต่ละนิวไคลด์ได้โดยใช้สมการที่ (2) ดังนี้

สำหรับ ^{99m}Tc

$$R_t = 1 \text{ mCi} = 3.7 \times 10^7 \text{ dis/sec} \text{ และ } \lambda = 3.2 \times 10^{-5}/\text{sec}$$

อาศัยสมการที่ (2) คำนวณค่า $N_t = \frac{R_t}{\lambda} = \frac{3.7 \times 10^7}{3.2 \times 10^{-5}} = 1.15 \times 10^{12}$ อะตอมรังสี

สำหรับ ^{131}I

$R_t = 1 \text{ mCi}$ และ $\lambda = 10^{-6} / \text{sec}$

ดังนั้น $N_t = \frac{3.7 \times 10^7}{10^{-6}} = 3.7 \times 10^{13}$
 $= 32 \times N_t(^{99\text{m}}\text{Tc})$ อะตอมรังสี

กล่าวได้ว่า ^{131}I มีอะตอมรังสีใน 1 mCi มากกว่าของ $^{99\text{m}}\text{Tc}$ ถึง 32 เท่า

การคำนวณมวลของสารตัวอย่างกัมมันตภาพรังสี

ถ้าทราบจำนวนอะตอมรังสี N_t ในสารตัวอย่าง 1 mCi ซึ่งเป็นนิวไคลด์รังสีมีมวล A ดังนั้นสามารถคำนวณหามวลของนิวไคลด์รังสีในสารตัวอย่างดังกล่าวได้ โดยถือว่าตัวอย่างกัมมันตภาพรังสีมีเพียงนิวไคลด์รังสีเท่านั้น

จากสมการ (2) ในสารตัวอย่าง 1 mCi ประกอบด้วย $N_t = \frac{3.7 \times 10^7}{\lambda}$

และจากสมมุติฐานของ อะโวกาโดร (Avogadro) 1 กรัมของนิวไคลด์รังสีประกอบด้วย 6×10^{23} อะตอมรังสี ดังนั้น

มวลของ 1 อะตอมรังสี $= \frac{A}{6 \times 10^{23}}$ กรัม

หรือมวล M ของอะตอมรังสี N_t $= \frac{N_t \cdot A}{6 \times 10^{23}}$ กรัม

แทนค่าของ N_t ได้ค่ามวล (M) $= \frac{3.7 \times 10^7 \times A}{6 \times 10^{23} \times \lambda}$ กรัม/mCi

นั่นคือ มวล $M = 6 \times 10^{-17} \cdot \frac{A}{\lambda}$ กรัม/mCi

ตัวอย่าง

จงหาค่ามวลของ $^{99\text{m}}\text{Tc}$ ปริมาณ 1 mCi โดยนิวไคลด์รังสีมีมวล 99 และค่าคงที่ของการสลายตัวคือ $3.2 \times 10^{-5} / \text{sec}$?

การคำนวณ

$M = 6 \times 10^{-17} \times \frac{99}{3.2 \times 10^{-5}}$
 $= 1.8 \times 10^{-10}$ กรัม/mCi

แอกติวิตีจำเพาะ

จากการคำนวณตัวอย่างที่แล้วได้หาค่ามวลของสารตัวอย่าง 1 mCi แต่เนื่องจากสารรังสีมีการสลายตัวตลอดเวลา ดังนั้น ค่าที่สนใจคือความแรงกัมมันตภาพรังสีต่อมวล 1 หน่วย เรียกปริมาณดังกล่าวว่า แอกติวิตีจำเพาะ หรือทับศัพท์เป็น “สเปซิฟิคแอกติวิตี” หน่วยทั่วไปคือ mCi/mg หรือ dis/min/mg และจากตัวอย่างได้กล่าวแล้วว่าของ ^{99m}Tc จะมีค่าเป็นส่วนกลับของค่า M คือเท่ากับ $1/(1.8 \times 10^{-10})$ mCi/mg หรือเท่ากับ 5.5×10^9 mCi/gm โดยถือว่าอะตอมของเทคนิคนี้เชื่อมเป็นกัมมันตภาพรังสีล้วน และไม่ปรากฏอะตอมเทคนิคนี้เชื่อมที่มีอายุนานหรือเป็นอะตอมคงตัวใด ๆ ในสารตัวอย่าง เรียกสารตัวอย่างเช่นนี้ว่า “สารตัวอย่างปราศจากพาหะ” (carrier free sample) ดังนั้น การคำนวณกัมมันตภาพจำเพาะตามตัวอย่างข้างต้น จึงใช้ได้กับสารตัวอย่างปราศจากพาหะเท่านั้น ส่วนสารตัวอย่างที่มีพาหะจะต้องอาศัยปริมาณของพาหะที่ปะปนอยู่ในสารตัวอย่างด้วย

สำหรับกรณีทีนิวไคลด์รังสีไม่อยู่ในรูปของธาตุของมัน แต่กลับเป็นส่วนหนึ่งของโมเลกุล ดังนั้นต้องแปลงค่ามวลของธาตุเป็นของโมเลกุล ตัวอย่าง สืบเนื่องจากตัวอย่างข้างต้น ถ้าเทคนิคนี้เชื่อมกัมมันตภาพรังสีอยู่ในรูปของเปอร์เทคนีเทท (pertechnetate) หรือ $^{99m}\text{TcO}_4^-$ (ซึ่งตามความเป็นจริงอาจมี ^{99m}Tc เดี่ยว ๆ ปนอยู่ในปริมาณเล็กน้อยก็ได้) ดังนั้น แอกติวิตีจำเพาะต้องเป็นกัมมันตภาพรังสีของสารตัวอย่างต่อหน่วยมวลของเปอร์เทคนีเทท แต่ถ้าสารตัวอย่างเป็นประเภทปราศจากพาหะ (กล่าวคือไม่มีโมเลกุลของ ^{99m}Tc อยู่ในสารตัวอย่างของ $^{99m}\text{TcO}_4^-$) สามารถคำนวณ แอกติวิตีจำเพาะของสาร $^{99m}\text{TcO}_4^-$ ตามวิธีการที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยการหาส่วนกลับของค่า M จากนั้นแทน น้ำหนักโมเลกุลของ $^{99m}\text{TcO}_4^-$ ในพจน์ A (ตามสูตรข้างต้น) โดยทั่วไปใช้ค่าน้ำหนักโมเลกุล 163 (ค่าโดยประมาณ) ดังนั้น ค่าแอกติวิตีจำเพาะของสาร $^{99m}\text{TcO}_4^-$ 1 mCi คือ

$$\begin{aligned}\frac{1}{M} &= \frac{\lambda}{A \times 6 \times 10^{-17}} \\ &= \frac{3.2 \times 10^{-5}}{163 \times 6 \times 10^{-17}} \\ &= 3.4 \times 10^9 \text{ mCi/gm}\end{aligned}$$

แต่ถ้าเป็นกรณีสารตัวอย่างไม่ปราศจากพาหะ แอกติวิตีจำเพาะจะมีค่าต่ำกว่าสารตัวอย่างปราศจากพาหะ ทั้งยังขึ้นกับปริมาณพาหะที่ปะปนอยู่ ในงานเวชศาสตร์นิวเคลียร์ ค่าของแอกติวิตีจำเพาะมีความสำคัญมากเนื่องจาก

1. ลักษณะการเป็นสารพิษของสารเคมีหรือตัวยา ขึ้นกับปริมาณที่คนไข้ได้รับเข้าไป ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบปริมาณแน่นอนของสารเคมีหรือตัวยาที่ปะปนอยู่ในสารกัมมันตภาพรังสี
2. โดยทั่วไปคุณสมบัติการแพร่กระจายของสารเคมีรังสีภายในระบบชีวภาพ ขึ้นกับปริมาณพาหะที่ปรากฏในสารนั้น
3. ประสิทธิภาพของการติดฉลาก (labeling efficiency) นิวไคลด์รังสี บางครั้งขึ้นกับแอกติวิตี

จำเพาะของมันด้วย

การสลายตัวตามกฎเอกซ์โพเนนเชียล

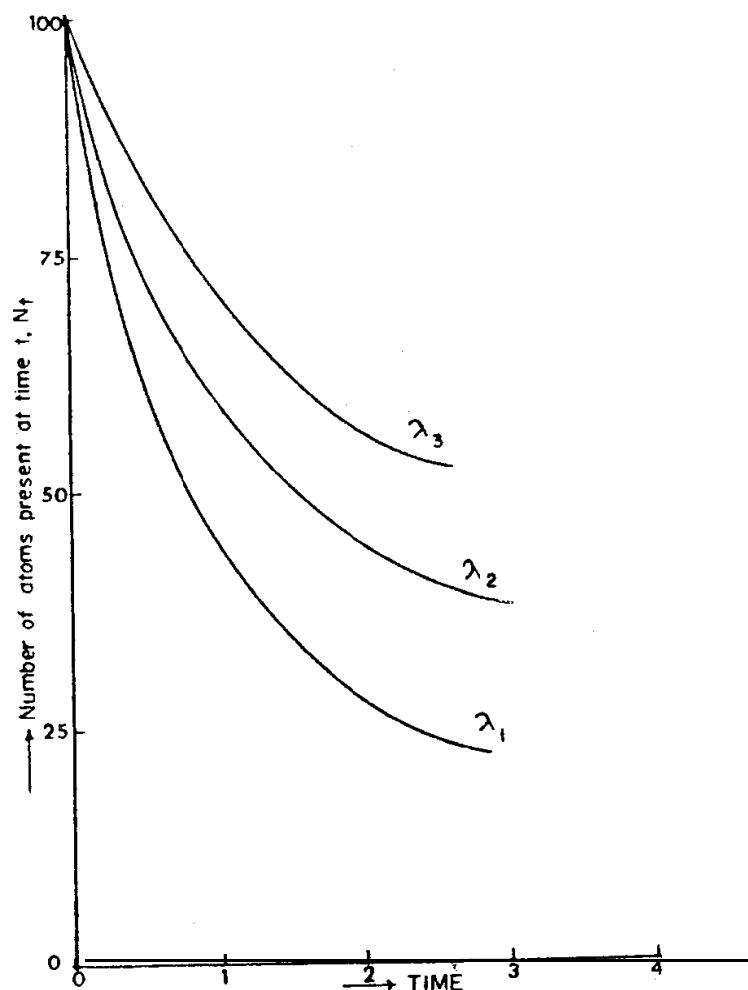
ถ้ารวมสมการ (1) และ (2) ด้วยกันจะได้ผลลัพธ์เป็น

$$\frac{-dN_t}{dt} = \lambda \cdot N_t$$

สมการ (3) เป็นสมการอนุพันธ์ (differential) แสดงได้ดังนี้

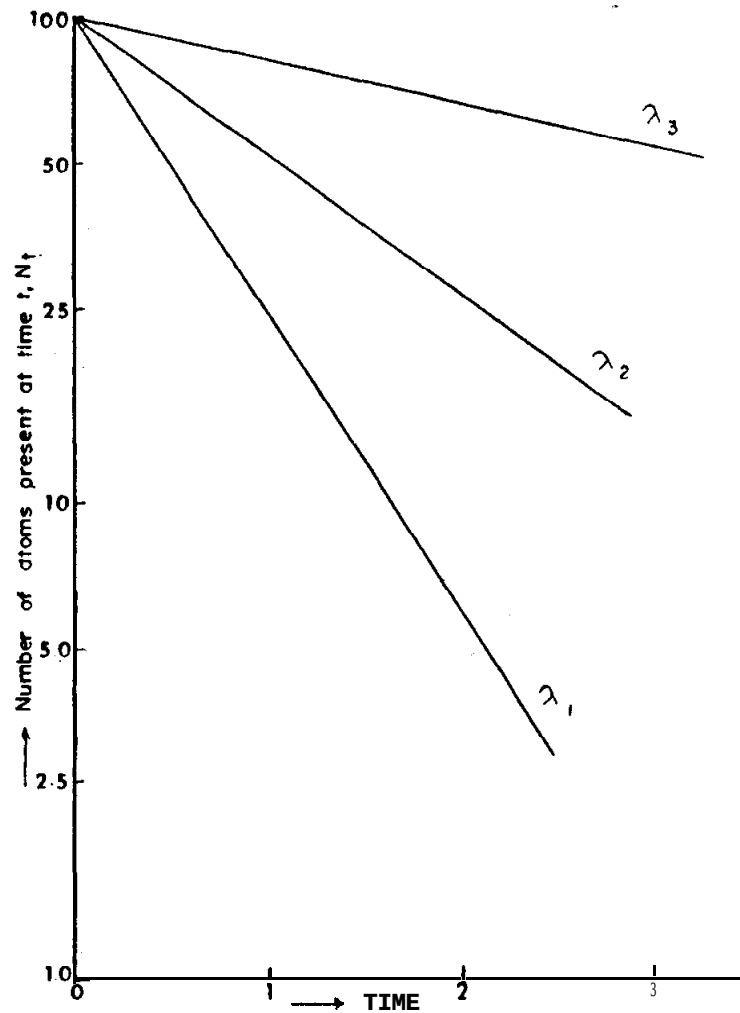
$$N_t = N_0 e^{-(\lambda \cdot t)} \quad (3)$$

กล่าวได้ว่า สมการที่ (3) เป็นความสัมพันธ์ของจำนวนอะตอมรังสี (N_t) ที่เหลืออยู่ ณ เวลา t โดยถือว่าอะตอมรังสีเริ่มแรกมีค่า N_0 (เป็นค่า ณ เวลา $t = 0$) และจัดเป็นสมการเอกซ์โพเนนเชียลของการสลายตัว ภาพพจน์

รูป 3-1 แสดงการพล็อตจำนวนอะตอมรังสีที่คงสภาพอยู่ที่เวลา t โดยให้อยู่ในฟังก์ชันของเวลา โดยใช้ นิวไคลด์รังสีซึ่งมีค่าคงที่การสลายตัวเป็น $\lambda_1, \lambda_2, \lambda_3$ ตามลำดับ

ในความสัมพันธ์ของอะตอมรังสี N_t กับเวลา t เป็นไปดังแสดงในรูป 3-1 โดยใช้ค่าของหลาย ๆ นิวไคลด์รังสี (มีค่า λ แตกต่างกันไป) ซึ่งพล็อตค่าลงบนกระดาษกราฟธรรมดา แต่ถ้าใช้กราฟลักษณะกึ่งล็อกจะได้เส้นตรง ดังแสดงในรูป 3-2 แต่ละเส้นกราฟของแต่ละค่า λ จะมีความชันต่างกัน

รูป 3-2 ข้อมูลชุดเดียวกับรูป 3-1 แต่พล็อตบนกราฟกึ่งล็อกฟังก์ชันเอ็กซ์โพเนนเชียล ถ้าพล็อตในกระดาษกราฟกึ่งล็อกจะได้เส้นตรง ความชันของเส้นตรงหาได้จากค่าคงที่การสลายตัวหรือค่าครึ่งชีวิตของนิวไคลด์รังสี

กฎเอกซ์โพเนนเชียลของการสลายตัวยังคงใช้ได้กับปริมาณกัมมันตภาพรังสี R_t โดยอาศัยคำอธิบายทำนองเดียวกัน และให้ R_0 เป็นกัมมันตภาพรังสีเริ่มต้น สามารถเขียนความสัมพันธ์ลักษณะเดียวกับสมการ (3) หรืออีกวิธีหนึ่ง เขียนโดยแทนค่า N_t จากสมการ (3) ลงในสมการ (2) นั่นคือ

$$\begin{aligned} R_t &= \lambda \cdot N_t = \lambda \cdot N_0 e^{-(\lambda \cdot t)} \\ &= R_0 e^{-(\lambda \cdot t)} \end{aligned} \quad (4)$$

ซึ่ง $R_0 = \lambda \cdot N_0$

ความสัมพันธ์ของ R_t ณ เวลาต่าง ๆ จะนำไปแสดงในรูป 3-1 และ 3-2

ค่าครึ่งชีวิต

คำจำกัดความของ “ค่าครึ่งชีวิต” คือช่วงเวลาที่ นิวคลีไอ (nuclei) หรือกัมมันตภาพรังสีจะสลายตัวเหลือปริมาณเพียงครึ่งหนึ่งของปริมาณเริ่มต้น ใช้สัญลักษณ์ $T_{1/2}$ ตัวอย่างเช่น ในนิวไคลด์รังสีประกอบด้วยปริมาณ 10,000 นิวคลีไอ และครึ่งหนึ่งของปริมาณนี้ (5,000) จะสลายตัวในเวลา 5 วัน นั่นคือนิวไคลด์รังสีนี้มีค่าครึ่งชีวิต 5 วัน พิจารณาสมการ (3) เมื่อ $N_t = N_0/2$ และ $t = T_{1/2}$ แทนค่าลงในสมการดังกล่าว

$$\begin{aligned}\frac{N_0}{2} &= N_0 e^{-(\lambda \cdot T_{1/2})} \\ \frac{1}{2} &= e^{-(\lambda \cdot T_{1/2})}\end{aligned}$$

หาค่าโดยวิธี

(1) จากตาราง Appendix C ค่า $e^{-(\lambda \cdot T_{1/2})} = \frac{1}{2}$

และจะทำให้ได้ค่า $\lambda \cdot T_{1/2} = 0.693$ (5)

(2) ใส่ค่า natural log ทั้งสมการ จะได้

$$\ln(1) - \ln(2) = -(\lambda \cdot T_{1/2})$$

$$\ln 2 = \lambda \cdot T_{1/2}$$

$$\lambda \cdot T_{1/2} = 0.693$$

(โดยแทนค่า $\ln 1 = 0$)

สมการ (5) เป็นความสัมพันธ์ของค่าคงที่การสลายตัวและค่าครึ่งชีวิตของนิวไคลด์รังสี เห็นได้ว่าสามารถคำนวณค่าคงที่การสลายตัวได้ถ้าสามารถทราบค่าครึ่งชีวิต (หรือในทางกลับกัน)

ตัวอย่าง ^{131}I มีค่าครึ่งชีวิต 8 วัน จงคำนวณค่าคงที่การสลายตัวของ ^{131}I

วิธีการคำนวณ

แทนค่าครึ่งชีวิตในสมการ (5) จากนั้นคำนวณค่า λ

$$\lambda \cdot T_{1/2} = 0.693$$

$$\lambda \cdot (8 \text{ วัน}) = 0.693$$

$$\lambda = \frac{0.693}{8 \times 24 \times 60 \times 60} \text{ วินาที}$$

$$= 10^{-6} / \text{วินาที}$$

ปัญหาที่เกิดจากการสลายตัวของสารกัมมันตรังสี

สมการ (1) ถึง (5) เป็นสมการพื้นฐานที่จำเป็นต่อปัญหาในงานประจำของเวชศาสตร์นิวเคลียร์ โดยทั่วไปใช้ตารางเอกซ์โพเนนเชียล (ใน Appendix C) แต่ปัญหาคือถ้าเป็นกรณีมีค่าครึ่งชีวิตหลายค่า การใช้ตารางดังกล่าวจะไม่เป็นการสะดวก มักคำนวณโดยการแทนค่า λ จากสมการ (5) ลงในสมการ (3) ดังนี้

$$\begin{aligned}N_t &= N_0 e^{-(0.693t)/(T_{1/2})} \\&= N_0 (e^{-0.693})^{t/(T_{1/2})} \\&= N_0 (1/2)^{t/(T_{1/2})}\end{aligned}\quad (6a)$$

เมื่อ t เป็นค่าที่คูณของ $T_{1/2}$

ถ้าต้องการหาค่าอะตอมที่เหลืออยู่หลังจากช่วงเวลา $t = 3 \times T_{1/2}$ ของนิวไคลด์รังสี สามารถแทนค่านี้ลงในความสัมพันธ์ดังกล่าว

$$\begin{aligned}N_t &= N_0 \cdot (1/2)^{(3 \times T_{1/2})/(T_{1/2})} \\&= N_0 \cdot (1/2)^3 \\&= N_0/8\end{aligned}$$

ดังนั้น จะมีปริมาณกัมมันตรังสีเหลืออยู่ 1/8 เท่าของปริมาณเริ่มต้น
ทำนองเดียวกันสามารถหาค่ากัมมันตรังสีตามความสัมพันธ์

$$R_t = R_0 (1/2)^{t/(T_{1/2})} \quad (6b)$$

ตัวอย่าง 1. ในสารตัวอย่างกัมมันตภาพรังสีของ ^{99m}Tc มีกัมมันตรังสี 10 mCi ณ เวลา 9.00 น. (ช่วงเช้า) จงหาค่ากัมมันตรังสีนี้ ณ เวลา 15.00 น. ของวันเดียวกัน (ครึ่งชีวิตของ ^{99m}Tc คือ 6 ชม.)

วิธีคำนวณ

$$\begin{aligned}\text{จากโจทย์บอกค่า } R_0 &= 10 \text{ mCi} \\T_{1/2} &= 6 \text{ ชม.} \\t &= 9.00 \text{ น. ถึง } 15.00 \text{ น.} = 6 \text{ ชม.}\end{aligned}$$

โดยอาศัยสมการ (6b) หาค่า R_t ดังนี้

$$\begin{aligned}R_t &= 10 \cdot (1/2)^{(6/6)} \\&= 5 \text{ mCi}\end{aligned}$$

ตัวอย่าง 2. ในการเตรียม ^{99m}Tc ได้ทำการเทียบค่ากัมมันตรังสีเมื่อ 7.00 น. ปรากฏว่ามีค่า 15 mCi/ml จึงคำนวณหาปริมาณที่ต้องเตรียมเพื่อฉีดให้ผู้ป่วย ณ เวลา 10.00 น. ถ้าต้องการฉีดกัมมันตภาพรังสีให้แก่ผู้ป่วย 15 mCi

วิธีคำนวณ

$$\begin{aligned} \text{ค่าจากจอทย์ } R_0 &= 15 \text{ mCi/ml} \\ T_{1/2} &= 6 \text{ ชม.} \quad \text{ดังนั้น} \quad \lambda = \frac{0.693}{6} \text{ /ชม.} \\ t &= 7.00 \text{ น. ถึง } 10.00 \text{ น.} = 3 \text{ ชม.} \end{aligned}$$

อาศัยสมการที่ (4) และ (5) ณ เวลา 10.00 น.

$$\begin{aligned} R_t &= 15(e^{-(0.693 \times 3)/6}) \\ &= 15e^{-0.346} \\ &= 15 \times 0.707 \text{ (หาค่าจาก Appendix C)} \\ &= 10.5 \text{ mCi/ml} \end{aligned}$$

แต่เอกติวติยรังสีที่ต้องการคือ 15 mCi

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้นต้องเตรียมให้มีปริมาณ} &= \frac{15 \text{ mCi}}{10.5 \text{ mCi/ml}} \\ &= 1.43 \text{ ml} \end{aligned}$$

ตัวอย่าง 3 ถ้า ^{131}I ในรูปแคปซูล มีกัมมันตรังสี 100 μCi ณ 12.00 น. และยานี้ได้ให้แก่ผู้ป่วย เมื่อเวลาเช้า 9.00 น. จึงคำนวณหาปริมาณกัมมันตรังสีที่ผู้ป่วยได้รับเข้าไปครึ่งชีวิตของ ^{131}I คือ 13 ชม.

วิธีคำนวณ

ให้กัมมันตรังสี เมื่อเวลา 9.00 น. คือ R_0 จากนั้นค่า ณ เวลา 12.00 น. (เป็นเวลา 3 ชม.ต่อมา)

$R_t = 100 \mu\text{Ci}$ อาศัยสมการ (4) และ (5) คำนวณค่าดังนี้

$$\begin{aligned} 100 &= R_0 e^{-(0.693 \times 3)/13} \\ &= R_0 e^{-0.16} \\ &= R_0 \times 0.85 \end{aligned}$$

$$\text{ดังนั้น} \quad R_0 = 100/0.85 = 117.6 \mu\text{Ci}$$

บางครั้ง ค่า $e^{-\lambda \cdot t}$ จะมีบอกไว้ในแต่ละช่วงเวลาซึ่งถึพอสมควร เรียกค่าดังกล่าวเป็น decay factors ตามตัวอย่างที่ 3 แฟกเตอร์ของการสลายตัวสำหรับ ^{131}I ในเวลาการสลายตัว 3 ชม. คือ 0.85 และถ้ามีตารางแฟกเตอร์

ของการสลายตัวอยู่พร้อม สามารถเขียนความสัมพันธ์ของ R_t และ R_0 ดังนี้

$$R_t = R_0 \times (\text{แฟกเตอร์ของการสลายตัว})$$

ตารางที่ 3-1 ค่าแฟกเตอร์ของการสลายตัวของ ^{99m}Tc

Elapsed Time (h)	Decay Factor	Elapsed Time (h)	Decay Factor
0.5	0.94	3.5	0.67
1.0	0.89	4.0	0.63
1.5	0.84	4.5	0.59
2.0	0.79	5.0	0.56
2.5	0.74	5.5	0.53
3.0	0.71	6.0	0.50

ในทางปฏิบัติ วิธีการง่าย ๆ คือจดจำว่ากัมมันตรังสีจะลดลงหลังจาก 10 ครึ่งชีวิตผ่านไปคือประมาณ 10^{-3} ของค่ากัมมันตรังสีเริ่มต้น (กล่าวคือ ถ้าเริ่มต้นมีปริมาณในหน่วยมิลลิลีทรี จะลดค่าลงเหลือในหน่วยไมโครทรี) เนื่องจาก $(1/2)^{10} = 1/1000$

อายุเฉลี่ย (T_{av})

โดยทั่วไปมักไม่นิยมใช้ค่าอายุเฉลี่ย ความสัมพันธ์ของอายุเฉลี่ยและค่าครึ่งชีวิตคือ

$$T_{av} = 1.44 \times T_{1/2} = 1/\lambda$$

ความหมายของอายุเฉลี่ยคือค่ากลาง (mean) ของช่วงเวลาที่แต่ละอะตอมรังสีสามารถดำรงสภาพอยู่ ณ ช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ทั้งนี้เนื่องจากการสลายตัวครั้งหนึ่ง ๆ จะไม่มีอะตอมรังสีใดที่จะสลายตัวทั้งหมดในเวลาเดียวกัน

ค่าครึ่งชีวิตชีวภาพ

ในงานที่ต้องการใช้กัมมันตภาพรังสีเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น การวินิจฉัยหรือรักษาโรคโดยใช้กัมมันตภาพรังสี จำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกและสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ ที่จะอธิบายการเคลื่อนย้ายหรือถูกขับออกจากอวัยวะต่าง ๆ เช่น ต่อมธัยรอยด์ ตับ ปอด กระดูก เลือด พลาสมา หรือพวกเซลล์เรติคิวโลเอนโดทีเลียล (reticuloendothelial cells) เป็นต้น กรณีนี้การเคลื่อนย้ายของสารชีวเคมีหรือตัวยาขึ้นกับ metabolism การขับ การแพร่กระจายแบบง่าย หรืออาจเป็นกลไกทางชีวะที่ยังไม่มีการกำหนดชื่อแน่นอน จากการศึกษาพบว่าการอธิบายลักษณะการเคลื่อนย้ายดังกล่าว สามารถใช้กฎเอกซ์โพเนนเชียลเช่นเดียวกับการสลายตัวของนิวไคลด์รังสี ถ้าให้ M_t แทนปริมาณสารชีวเคมีหรือตัวยาที่ปรากฏในระบบชีวภาพ ณ เวลา t สามารถใช้สมการ (4) อธิบายค่าของ M_t เช่นเดียวกับ

R_i โดยถือว่าปริมาณสารชีวเคมีเริ่มต้นคือ M_0 และให้ λ_{Bio} แทนโอกาสในการเคลื่อนย้าย (ออกจากระบบ) ดังนั้น

$$M_i = M_0 e^{-(\lambda_{\text{Bio}} \cdot t)} \quad (7)$$

ความสัมพันธ์ของ λ_{Bio} และค่าครึ่งชีวิตชีวภาพ $T_{1/2}(\text{Bio})$ เป็นไปตามสมการต่อไปนี้

$$\lambda_{\text{Bio}} \cdot T_{1/2}(\text{Bio}) = 0.693 \quad (8a)$$

ค่าครึ่งชีวิตชีวภาพถูกนิยามเป็นเวลาที่สารชีวเคมีหรือตัวยาในระบบชีวภาพลดปริมาณลงครึ่งหนึ่งของปริมาณเริ่มต้น ในบางกรณี สมการ (7) ไม่สามารถให้ความกระจ่างของการเคลื่อนย้ายหรือการลดปริมาณของสารชีวเคมีและตัวยา วิธีการแก้ปัญหาคือเพิ่มผลบวกของนิพจน์เอกซ์โพเนนเชียลหลาย ๆ นิพจน์เข้าด้วยกัน ดังนี้

$$M_i = M_0 (A_1 e^{-\lambda_1 \text{bio} \cdot t} + A_2 e^{-\lambda_2 \text{bio} \cdot t} + \dots) \quad (8b)$$

โดย A_1, A_2 และ $\lambda_1 \text{bio}, \lambda_2 \text{bio}, \dots$ เป็นค่าคงที่ซึ่งหาได้จากการทดลองแต่ละตัวยาในระบบชีวภาพ

ค่าครึ่งชีวิตยังผล

ปรากฏการณ์ที่สนใจในเวชศาสตร์นิวเคลียร์คือการเคลื่อนย้ายหรือการลดปริมาณของสารรังสีหรือตัวยา เมื่อเทียบกับเวลาในระบบชีวภาพ ซึ่งตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น น่าจะเนื่องจากการสลายตัวทั้งแบบกายภาพและชีวภาพ (แบบชีวภาพ เช่น metabolism, diffusion หรือ excretion เป็นต้น) ดังนั้น โอกาสในการเคลื่อนย้ายหรือลดปริมาณของเภสัชรังสีจากระบบชีวภาพ คือผลรวมของโอกาสในการลดปริมาณดังกล่าวจากสาเหตุทางกายภาพและชีวภาพ กล่าวคือ

$$\lambda + \lambda_{\text{bio}} = \lambda_{\text{eff}} \quad (9)$$

โดย λ_{eff} ถูกกำหนดเป็นโอกาสยังผลของการลดปริมาณเภสัชรังสี ถ้าเขียนสมการ (9) ให้อยู่ในรูปของค่าครึ่งชีวิต ผลลัพธ์ได้เป็น

$$\frac{0.693}{T_{1/2}} + \frac{0.693}{T_{1/2}(\text{Bio})} = \frac{0.693}{T_{1/2}(\text{eff})}$$

หรือ

$$\frac{1}{T_{1/2}} + \frac{1}{T_{1/2}(\text{Bio})} = \frac{1}{T_{1/2}(\text{eff})} \quad (10)$$

ดังนั้น สามารถใช้สมการ (10) หาค่าครึ่งชีวิตยังผลของเภสัชรังสีได้ และโดยทั่วไป ค่าครึ่งชีวิตยังผลจะต่ำกว่า หรือเท่ากับค่าครึ่งชีวิตที่มีค่าน้อย (หมายถึง $T_{1/2}$ และ $T_{1/2}(\text{Bio})$)

ตัวอย่าง 1 ค่าครึ่งชีวิตชีวภาพของไอโอดีนในต่อมธัยรอยด์มนุษย์ประมาณ 64 วัน และค่าครึ่งชีวิตกายภาพของ ^{131}I คือ 8 วัน จงหาค่าครึ่งชีวิตยังผลของ ^{131}I ในต่อมธัยรอยด์

การคำนวณ โจทย์กำหนด $T_{1/2} = 8$ วัน

$$T_{1/2}(\text{Bio}) = 64 \text{ วัน}$$

ดังนั้น อาศัยสมการ (10)

$$\frac{1}{T_{1/2}(\text{eff})} = \frac{1}{8} + \frac{1}{64} = \frac{9}{64}$$

$$T_{1/2}(\text{eff}) = 64/9$$

$$= 7.1 \text{ วัน}$$

ตัวอย่าง 2 Xenon-133 (แก๊สเฉื่อยรังสี) ซึ่งใช้ในการศึกษาการทำงานของปอด มีค่าครึ่งชีวิตกายภาพ 5.3 วัน ค่าครึ่งชีวิตชีวภาพในปอดประมาณ 0.35 นาที จงหาค่าครึ่งชีวิตยังผลของ ^{131}Xe ในปอด

การคำนวณ โจทย์กำหนด , $T_{1/2} = 5.3$ วัน = 1632 นาที

$$T_{1/2}(\text{Bio}) = 0.35 \text{ นาที}$$

อาศัยสมการ (10)

$$\frac{1}{T_{1/2}(\text{eff})} = \frac{1}{1632} + \frac{1}{0.35}$$

$$T_{1/2}(\text{eff}) = 0.3499 \text{ นาที} = 0.35 \text{ นาที}$$

จากตัวอย่างนี้มีค่า $T_{1/2}(\text{eff}) = T_{1/2}(\text{Bio})$ ซึ่งอาจถือเป็นกฎทั่วไปว่า ถ้า $T_{1/2}$ หรือ $T_{1/2}(\text{Bio})$ มีค่ามากกว่ากันมาก ๆ (เกิน 10 เท่าขึ้นไป) อาจถือได้ว่า $T_{1/2}(\text{eff})$ มีค่าเท่ากับปริมาณน้อยกว่า หรือเขียนโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ดังนี้

$$\text{เมื่อ } T_{1/2} \gg T_{1/2}(\text{Bio}) \text{ ดังนั้น } T_{1/2}(\text{eff}) \approx T_{1/2}(\text{Bio})$$

$$\text{หรือเมื่อ } T_{1/2}(\text{Bio}) \gg T_{1/2} \text{ ดังนั้น } T_{1/2}(\text{eff}) \approx T_{1/2}$$

สถิติการสลายตัวของกัมมันตภาพรังสี

ตามปรากฏการณ์ธรรมชาติ อะตอมรังสีมีการสลายตัวแบบสุ่ม (random) แม้มนุษย์จะพยายามสรรหาค่ากำหนดในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ขึ้นก็ตาม เช่น λ เพื่อใช้อธิบายหรือหาปริมาณอะตอมรังสีซึ่งสลายตัวในช่วงเวลา t แต่นิยามแท้จริงของ λ คือโอกาสของการสลายตัวในหน่วยเวลาของหนึ่งอะตอม คำถามที่อาจจะเกิดขึ้นคือ N_t และ R_t ในสมการต่าง ๆ ที่กล่าวในตอนที่แล้วคืออะไร? คำตอบคือ N_t และ R_t ที่แสดงความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ดังกล่าวแล้วเป็นเพียงค่าเฉลี่ย ซึ่งจำนวนอะตอมรังสีที่สลายตัวจะแปรค่าไปรอบ ๆ ค่าเฉลี่ยดังกล่าว (ในช่วงเวลา t)

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับผูปฏิบัติงานด้านรังสีคือค่านับวัดทางสถิติของกัมมันตภาพรังสี ซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องและแม่นยำของการนับวัดเป็นหลัก ข้อผิดพลาดของการนับวัดอาจจำแนกได้ 2 สาเหตุดังนี้

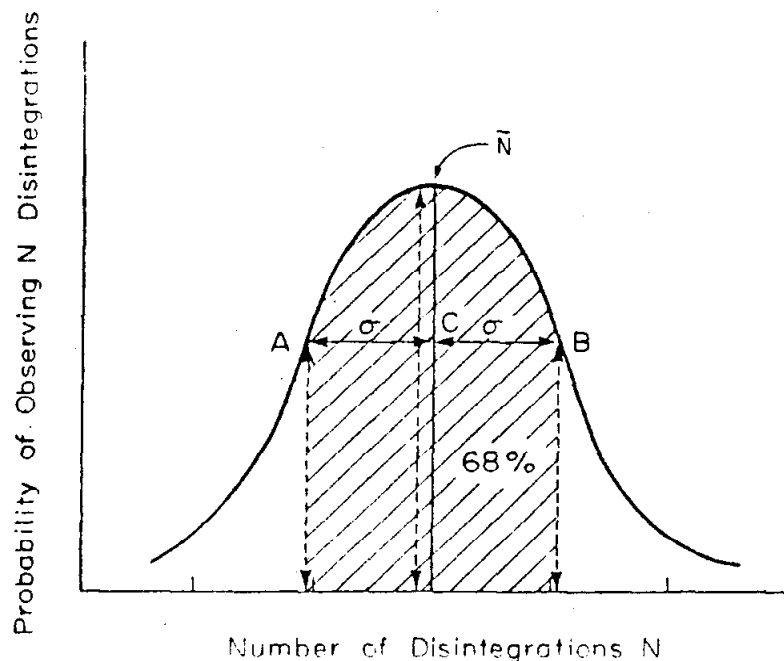
(1) เนื่องจากระบบการนับวัด เช่น การปรับตั้งเครื่องไม่ดี ผลคือค่านับวัดที่ได้อาจมากหรือน้อยกว่าความจริงที่เกิดขึ้น (ขึ้นกับการปรับค่าให้สูงหรือต่ำ)

(2) เนื่องจากสาเหตุอื่น ๆ ลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้แบบสุ่ม (คือไม่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้น) เช่น องค์ประกอบอื่น ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้แน่นอน

ข้อผิดพลาดทั้งสองสาเหตุจะปรากฏเมื่อมีการย้อนการนับวัดใหม่หลาย ๆ ครั้ง ผลของการนับวัดจะกระจายค่าแบบสุ่ม นิพจน์ที่ใช้อธิบายข้อผิดพลาดจากระบบการนับวัดคือ “ความถูกต้อง” และข้อผิดพลาดแบบสุ่มจากสาเหตุอื่น ๆ อธิบายด้วยค่า “ความแม่นยำ” และนิพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการนับวัดปริมาณกัมมันตภาพรังสีคือความแม่นยำ ซึ่งเป็นผลส่วนใหญ่จากขบวนการสลายตัวตามธรรมชาติ

การกระจายแบบปัวส์ซง การเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ เปอร์เซนต์เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ถ้ากำหนด N เป็นปริมาณเฉลี่ยของการสลายตัวของอะตอมรังสี N ในช่วงเวลา t คำอธิบายต่อไปคือ “โอกาส” ของการสลายตัวเป็นเช่นไร? เป็นที่ตกลงกันว่าวิธีการหาค่า “โอกาส” ดังกล่าวทำโดยอาศัย

รูป 3-3 การกระจายค่าปัวส์ซง (Poisson) (กรณี N มีค่ามากจะได้กราฟทำนองเดียวกับการกระจายค่าแบบเกาส์เซียน (Gaussian) นั่นเอง) ในภาพแสดงธรรมชาติของกัมมันตภาพรังสีแบบสุ่ม ความกว้าง σ (AC หรือ BC) รู้จักทั่วไปว่าเป็นค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ช่วง $(N + \sigma) - (N - \sigma)$ คือ A ถึง B จะครอบคลุมประมาณ 68% ของพื้นที่ทั้งหมดของกราฟการกระจายค่า

ค่าการกระจายแบบปัวซอง (Poisson Distribution) แต่มันพจน์ทางคณิตศาสตร์ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน โดยทั่วไป นิยมหาค่าประมาณจาก Gaussian หรือ Standard Distribution ดังแสดงในรูปที่ 3-3 พารามิเตอร์ที่ใช้ คือค่าเฉลี่ย $\bar{N}$ และ standard deviation ซึ่งความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์มีดังนี้

$$P(N) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(N-\bar{N})^2}{2\sigma^2}}$$

โดย $P(N)$ แทนโอกาสที่สามารถสังเกตการสลายตัว N ครั้ง

$\bar{N}$ แทนปริมาณเฉลี่ยของการสลายตัว

σ แทน standard deviation

สรุปได้ว่านิพจน์ standard deviation จะเป็นตัวกำหนดความกว้างของพีค Gaussian (หรือ Poisson) Distribution โดยทั่วไปจะใช้ค่านี้วัดการผิดพลาดแบบสุ่มที่เกิดขึ้น (คือค่า “ความแม่นยำ” นั่นเอง) ในการนับวัดปริมาณ กับมันดภาพรังสี

ช่วง $(N-\sigma)$ ถึง $(N+\sigma)$ คือ 1 S.D. กล่าวได้ว่าโอกาสของการนับวัดซึ่งอยู่ในช่วงนี้มีค่าประมาณ 68% ถ้าขยายช่วงไปเป็น 2 S.D. (คือจาก $N-2\sigma$ ถึง $N+2\sigma$) โอกาสจะเพิ่มขึ้นเป็น 95% แต่ถ้าขยายช่วงต่อไปอีก เป็น 3 S.D. (คือจาก $N-3\sigma$ ถึง $N+3\sigma$) จะเพิ่มโอกาสเป็น 99% ลักษณะสมบัติสำคัญของ Poisson Distribution คือความสัมพันธ์ของ S.D. กับปริมาณเฉลี่ยของการสลายตัว $\bar{N}$ กล่าวคือ

$$\sigma = \sqrt{\bar{N}} \quad (11)$$

แต่ถ้า $\bar{N}$ มีค่ามาก อาจใช้ N แทน $\bar{N}$ เพื่อหาค่าได้รวดเร็วขึ้น

กรณีนี้สำคัญในการบ่งชี้ statistic error (หรือความแม่นยำ) ของการนับวัดคือ percent standard deviation (% S.D.)

วิธีการหาคือ

$$\% \text{ S.D.} = \frac{\sigma}{N} \times 100 = \frac{\sqrt{N}}{N} \times 100 = \frac{100}{\sqrt{N}} \quad (12)$$

จากสมการ (12) กล่าวได้ว่า ความแม่นยำในการนับวัดกับมันดภาพรังสีจะเพิ่มค่า ถ้าเพิ่มจำนวน การสังเกตการสลายตัว เช่น ถ้าใน 1 นาที นับวัดได้ 100 การสลายตัว ดังนั้น %S.D. ของการนับวัดคือ 10% ($100/\sqrt{100} = 10$) แต่ถ้าทำการนับวัดนานขึ้น (สมมุตินานกว่าเป็น 100 เท่า) ดังนั้นจะปรากฏ 10,000 การสลายตัวในช่วงเวลาดังกล่าว % S.D. จะมีค่าเป็น 1% ($100/\sqrt{10000} = 1$) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าใช้เวลาการ นับวัดนานมากขึ้น จะทำให้ลดเปอร์เซ็นต์ข้อผิดพลาดได้ (ตามตัวอย่าง 10 เท่า) ในทางปฏิบัติ ผู้ทำการนับวัดต้อง ตัดสินใจกำหนดเวลาในการนับวัดเพื่อให้ได้ความแม่นยำที่ดี

การกระจายค่าของข้อผิดพลาดเชิงสถิติ

ในการประยุกต์สาขานิวเคลียร์นั้นจะต้องทำการเพิ่ม ลด คูณหรือหารการวัดซึ่งทำซ้ำ 2 ครั้ง หรือมากกว่า ถ้าถามก็เราจะทราบได้อย่างไรว่าผลลัพธ์สุดท้ายเป็นค่าแม่นยำ คำตอบคือสมมติให้ N_1 และ N_2 เป็นค่าจากการวัดผล 2 ครั้งซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายคือ N ซึ่งได้จากการบวก ลบ หาร หรือคูณ ค่า N_1 และ N_2 เขียนค่า S.D. ของ N ได้ดังนี้

$$\text{ถ้าทำการบวก : } \% \text{ S.D.} = \frac{100}{\sqrt{N_1 + N_2}} \quad (13)$$

$$\text{ถ้าทำการลบ : } \% \text{ S.D.} = 100 \cdot \frac{\sqrt{N_1 + N_2}}{N_1 - N_2} \quad (14)$$

$$\text{ถ้าคูณหรือหาร : } \% \text{ S.D.} = \sqrt{(\% \text{ S.D. ของ } N_1)^2 + (\% \text{ S.D. ของ } N_2)^2} \quad (15)$$

ข้อผิดพลาดในอัตราการนับวัด : สารตัวอย่างมีอัตราการนับวัดเป็น R ซึ่งหาค่าได้จากการหารจำนวนนับวัด N ด้วยค่าช่วงเวลา t

$$R = \frac{N}{t} \text{ หรือ } N = Rt \quad (16)$$

แต่การผิดพลาดจากการวัดในเวลา t นั้นมีค่าเล็กน้อยมาก ขณะที่การผิดพลาดใน R มีผลจากข้อผิดพลาดใน N ดังนั้น

$$\sigma_R = \frac{\sigma_N}{t} = \frac{\sqrt{N}}{t} \quad (17)$$

$$\text{แทนค่า } N = Rt \text{ จากสมการ (16), ดังนั้น } \sigma_R = \frac{\sqrt{R \cdot t}}{t} = \frac{\sqrt{R}}{t} \quad (18)$$

ในการลดข้อผิดพลาดของอัตราการนับวัด R จะต้องเพิ่มค่าเวลาเฉลี่ย t ซึ่ง $\% \sigma_R$ ของอัตราการนับวัดมีค่าดังนี้

$$\begin{aligned} \% \sigma_R &= \frac{\sigma_R \times 100}{R} = \frac{\sqrt{R}}{t} \cdot \frac{100}{R} \\ &= \frac{100}{\sqrt{R} \cdot t} = \frac{100}{\sqrt{N}} \end{aligned} \quad (19)$$

แบบกราวนด์ของห้อง : แม้จะไม่มีตัวอย่างกัมมันตรังสีอยู่ใกล้เคียงหัววัดรังสี แต่หัววัดก็จะทำการนับวัดปริมาณการสลายตัวค่าหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นแบบกราวนด์ของรังสีภายในห้อง เนื่องจากกัมมันตภาพรังสีที่ปรากฏอยู่ตามธรรมชาติ ในบรรยากาศโลกและ/หรือวัสดุก่อสร้าง แบบกราวนด์ของห้องดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการวัดรังสีกรณีรังสีพลังงานสูงได้แก่รังสีคอสมิก การลดค่าแบบกราวนด์นี้ทำโดยใช้วัสดุกัน อย่างไรก็ดีตามยอมไม่สามารถลดค่าลงจนเป็นศูนย์ได้ กรณีตัวอย่างมีอัตราการนับวัดต่ำมาก (น้อยกว่า 10 เท่าของแบบกราวนด์) จำเป็นต้องพิจารณาแบบกราวนด์ดังนี้

ตัวอย่าง (1) ในการวัดอรรถของรียรอยด์พบว่าคนไข้มีกัมมันตภาพรังสีที่คือ 900 เคนต์/นาที ซึ่งค่ามาตรฐานคือ 2,500 เคนต์/นาที จงคำนวณ % อรรถของรียรอยด์และหาค่าความแม่นยำ

$$\begin{aligned}\text{วิธี : } \% \text{ อรรถ} &= \frac{\text{ค่านับวัดที่ถือ}}{\text{ค่านับวัดในมาตรฐาน}} \times 100 \\ &= \frac{900}{2500} \times 100 = 36\%\end{aligned}$$

$$\text{จากสมการ 12, } \% \text{ S.D. ในค่านับวัดที่ถือ} = \frac{100}{\sqrt{900}} = 3.3\%$$

$$\text{และ } \% \text{ S.D. ในค่านับวัดมาตรฐาน} = \frac{100}{\sqrt{2500}} = 2\%$$

$$\text{ใช้สมการ 15, } \% \text{ S.D. อรรถของรียรอยด์} = \sqrt{3.3^2 + 2^2} = \sqrt{11+4} = 4\%$$

$$\text{ดังนั้น รียรอยด์อรรถ} = (36 \pm 4\%) \%$$

$$\text{แต่ 4\% ของ 36 คือ 1.4, รียรอยด์อรรถ} = (36 \pm 1.4)\%$$

(2) ตัวอย่างกัมมันตรังสีมีค่านับวัด (ตัวอย่าง + แบคกราวนด์) เป็น 3,200 เคนต์ใน 1 นาที แบคกราวนด์ของห้องคือ 1,000 เคนต์ต่อนาที จงคำนวณค่านับวัดสุทธิของตัวอย่างและ % S.D. ของค่านับวัดทั้งหมด แบคกราวนด์และค่านับวัดสุทธิ ตามลำดับ

$$\begin{aligned}\text{วิธี : } \text{ค่านับวัดในตัวอย่าง} &= (\text{ค่านับวัดทั้งหมด}) - \text{แบคกราวนด์} \\ &= 3,200 - 1,000 = 2,200 \text{ เคนต์}\end{aligned}$$

$$\text{ใช้สมการ 12, } \% \text{ S.D. ของค่านับวัดทั้งหมด} = \frac{100}{\sqrt{3,200}} = 1.7\%$$

$$\text{และ } \% \text{ S.D. ของค่านับวัดแบคกราวนด์} = \frac{100}{\sqrt{1,000}} = 3.1\%$$

$$\begin{aligned}\text{ใช้สมการ 14, } \% \text{ S.D. ของค่านับวัดสุทธิ} &= \frac{100 \sqrt{3,200 + 1,000}}{3,200 - 1,000} \\ &= \frac{100 \sqrt{4,200}}{2,200} = 2.9\%\end{aligned}$$

เห็นได้ว่าแบคกราวนด์ของห้องทำให้ความแม่นยำในการวัดกัมมันตรังสีลดลง